

POSTANOWIENIE

Dnia 14 lutego 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa S. M.

przeciwko M. S.A. w Z.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 14 lutego 2020 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 6 marca 2019 r., sygn. akt V AGa (...),

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2) nie obciąża powoda kosztami postępowania kasacyjnego poniesionymi przez pozwanego;

3) przyznaje adw. M. P. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) kwotę 5000 (pięć tysięcy) zł, powiększoną o należny podatek od towarów i usług z tytułu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 marca 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 13 października 2017 r. oddalającego jego powództwo o zapłatę odszkodowania, renty oraz zadośćuczynienia.

W skardze kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, powód wskazał, że w sprawie „wystąpiło istotne zagadnienie prawne

dotyczące wykładni” art. 515 i art. 5 k.c., jak również że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Zdaniem skarżącego, potrzeba wykładni art. 515 k.c. dotyczy granic powinności obciążających dłużnika w związku z istniejącą po jego stronie koniecznością badania nieważności przelewu oraz pozostałych zarzutów wynikających z jego podstawy prawnej wtedy, gdy w chwili spełnienia świadczenia były one dłużnikowi wiadome. W okolicznościach sprawy nastąpiły co najmniej dwie cesje wierzytelności powoda: pierwsza związana z R. P. „spotkała się z częściową cesją zwrotną” oraz druga „z daty cesji zwrotnej - 3 lipca 2003 r., która obejmowała swym zakresem również część wierzytelności powoda, jaka nie była objęta cesją zwrotną dokonaną pomiędzy R. P. a powodem.” Pozwana zatem, posiadając oświadczenie R. P. oraz wszystkie orzeczenia sądowe, wiedziała, że cesja zawarta pomiędzy powodem a Funduszem [...] M. SA w K. „obarczona jest wadą w postaci przynajmniej częściowej jej nieważności - należności uboczne”. Ta ostatnia okoliczność „znajduje swą multiplikację w realiach kaskadowego obrotu wierzytelnościami, jakie generują nie tylko nieścistości, ale również nieważności, przynajmniej częściowe, poszczególnych umów”. „Generuje” to konieczność określenia zakresu powinności dłużnika w kontekście art. 515 k.c. przy posiadaniu wiedzy nie tylko o nieważności umowy jako całości, ale również przy posiadaniu świadomości chociażby o częściowej nieważności umowy. Należy przy tym rozróżnić sytuacje, w których w umowie zawarto klauzule salwatoryjne, od pozostałych. Skarżący zwrócił też uwagę, że naruszenie prawa materialnego „spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia i istnienie takiego związku w sprawie jest niewątpliwe, albowiem prawidłowe zastosowanie dyspozycji art. 515 k.c. winno *de facto* skutkować zgoła odmiennym orzeczeniem, gdzie przesunięcie majątkowe z nim związane mogłoby sprowadzać się od kilku tysięcy do kilku milionów”. Stanowi to „skuteczne zakwestionowanie sposobu rozumienia i subsumpcji wymienionych przepisów z jednoczesnym wskazaniem wpływu tego na wynik sprawy”.

W ocenie powoda, „mając na uwadze powyższą interpretację wyżej wymienionego przepisu skarga kasacyjna jest w sposób oczywisty uzasadniona, albowiem pozwana działała z pełną świadomością, iż spełnia świadczenie

do rąk osoby nieuprawnionej, co najmniej w zakresie należności odsetkowych. Cesja zwrotna zawarta między powodem a R. P. z dnia 3 lipca 2003 r. dotyczyła bowiem należności głównych, natomiast w zawiadomieniu o cesji złożonym pozwanej przez A. N. jest wyraźna mowa o przelewie odsetek ustawowych, jak również praw związanych z należnościami głównymi. Doszło zatem do kumulacji pretendentów”.

Skarżący wskazał również, że w orzecznictwie istnieją rozbieżności dotyczące tego, czy możliwość skorzystania z dobrodziejstwa wypływającego z art. 5 k.c. jest ograniczona w czasie.

Dodatkowo stwierdził, że „jak wynika z zarzutów zawartych w podstawach skargi kasacyjnej oraz z ich uzasadnienia, niniejsza skarga jest oczywiście uzasadniona”. Skarga jest również w sposób oczywisty zasadna „w kontekście naruszenia przepisu art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., albowiem Sąd Apelacyjny w sposób nieprawidłowy ustalił początek biegu terminu przedawnienia roszczeń objętych niniejszym postępowaniem, przede wszystkim w zakresie, w jakim ustalił jedną datę dla wszystkich roszczeń objętych powództwem, które mają zróżnicowany charakter, wywodzone są z różnych podstaw prawnych i powstały w różnym czasie”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 398¹ § 1 k.p.c. wynika, że skarga kasacyjna przysługuje co do zasady od prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, a więc orzeczeń wieńczących dwuinstancyjne postępowanie sądowe, w którym sądy obu instancji dysponują pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. Jednakże zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W zamyśle ustawodawcy skarga kasacyjna stanowi zatem nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym, w szczególności przez zapewnienie jednolitej

wykładni i stosowania prawa. Wyłączną podstawą oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania są wskazane w niej przyczyny kasacyjne wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, skarżący, który jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, nie publ.; z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, nie publ.). Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2012 r., II CSK 180/12, nie publ. oraz z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, nie publ.), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, nie publ.).

Z kolei powołanie się na przyczynę kasacyjną przewidzianą w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania przez stronę skarżącą, że chodzi o wykładnię przepisów prawa, których treść i znaczenie nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub, że istnieje potrzeba zmiany ich dotychczasowej wykładni, podania, w drodze stosownego jurydycznego wywodu, na czym owe wątpliwości polegają, a także że mają one poważny oraz rzeczywisty charakter i ich rozstrzygnięcie wiąże się z rozpatrywaną sprawą i jest istotne z punktu widzenia wyniku postępowania oraz publicznoprawnych funkcji skargi kasacyjnej (por. m.in. postanowienia z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, nie publ., z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, nie publ., z dnia 8 lipca 2008 r. I CSK 111/08, nie publ., z dnia 20 listopada 2015 r., III CSK 269/15, niepubl., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, niepubl., z dnia 3 sierpnia 2017 r.,

IV CSK 85/17, nie publ., z dnia 7 grudnia 2017 r., I CSK 499/17, nie publ., z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 571/17, nie publ.).

Wskazane w skardze kasacyjnej zagadnienia i wątpliwości nie czynią zadość wskazanym wymaganiom. W odniesieniu do art. 515 k.c. skarżący w istocie nie skonkretyzował żadnego zagadnienia prawnego ani nie wyjaśnił, na czym polegały różne, wchodzące w rachubę warianty interpretacyjne dotyczącego tego przepisu, i jakie za nimi przemawiały argumenty. Ogólna uwaga dotycząca potrzeby wykładni przepisu z co najwyżej domyślnym, ogólnym i niesprecyzowanym nawiązaniem do kwestii roztrząsanych w uzasadnieniu podstaw kasacyjnych jest z tego punktu widzenia dalece niewystarczająca.

Przedstawionym wymaganiom dotyczącym uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie czyni też zadość wskazanie na wątpliwości dotyczące znaczenia upływu czasu dla stosowania art. 5 k.c. w odniesieniu do zarzutu przedawnienia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wyjaśniano już, że decydujące znaczenie ma tu całokształt okoliczności sprawy, a istotne znaczenie ma m.in. czas wytoczenia powództwa w zestawieniu z chwilą upływu terminu przedawnienia, przyczyny opóźnienia, a także zachowanie dłużnika, zwłaszcza, jeżeli mogło ono rzutować na opóźnienie w dochodzeniu roszczenia (por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2006 r., III CZP 84/05, OSNC 2006, nr 7-8, poz. 114 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2019 r., IV CSK 121/18, nie publ. i powołane w nim orzecznictwo). Wskazuje się również, że przyczyny uzasadniające zastosowanie art. 5 k.c. w razie podniesienia zarzutu przedawnienia mogą także sytuować się wyłącznie po stronie wierzyciela i dotyczyć np. charakteru uszczerbku leżącego u podstaw przedawnionego roszczenia lub szczególnej sytuacji uprawnionego, zwłaszcza w zestawieniu z sytuacją zobowiązanego. Argumentacja powoda nie wskazuje na żadne nowe argumenty, a jej istota sprowadza się do zanegowania odmowy zastosowania art. 5 k.c. w okolicznościach niniejszej sprawy, co nie może być uznane za zagadnienie prawne. Przywołane zaś różne judykaty nie świadczą same przez się o rozbieżności w orzecznictwie, są bowiem ściśle związane z okolicznościami konkretnych spraw.

Skarżący nie wykazał też, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., a więc zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, nie publ.) oraz że w wyniku takiego naruszenia prawa zapadło w drugiej instancji orzeczenie oczywiście wadliwe (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, nie publ.; z dnia 2 czerwca 2016 r., III CSK 113/16, nie publ.; z dnia 27 października 2016 r., III CSK 217/16, nie publ.).

Wymaganiu temu nie czyni zadość odesłanie do podstaw skargi kasacyjnej i ich uzasadnienia. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wyjaśniano już, że wymaganie określone w art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c. nie jest tożsame z określonym w art. 398⁴ § 2 k.p.c., co oznacza, że skarżący powinien odrębnie przytoczyć podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie i odrębnie uzasadnić wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, nawet jeżeli argumentacja prawna może się w pewnym zakresie pokrywać (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2001 r., V CZ 131/00, OSNC 2001, nr 10, poz. 156, z dnia 5 czerwca 2001 r. IV CZ 45/01, OSNC 2001, nr 10, poz. 157, z dnia 10 stycznia 2003 r. V CZ 189/02, nie publ., z dnia 13 lipca 2007 r. III CSK 180/07, nie publ., z dnia 5 kwietnia 2017 r., II CSK 688/16, niepubl., z dnia 11 kwietnia 2018 r., V CSK 547/17, nie publ., z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 567/17, nie publ.). W tej sytuacji uzasadnienie oczywistej zasadności skargi nie może poprzestawać na powołaniu naruszeń prawa materialnego wskazanych w podstawach kasacyjnych.

W oderwaniu od uzasadnienia podstaw kasacyjnych, uzasadnienie wniosku o przyjęcie do rozpoznania wniesionej przez powoda skargi kasacyjnej ze względu na oczywistą zasadność jest dalece niewystarczające. Niezależnie od tego warto zaznaczyć, że nie dowodzi jej zarzut naruszenia art. 515 k.c. i eksponowana w nim kwestia częściowej nieważności przelewu roszczeń z dnia 3 lipca 2003 r. między powodem (jako cedentem) a M. (jako cesjonariuszem), wiązana z objęciem jego zakresem także należności ubocznych, podczas gdy zwrotna cesja na rzecz powoda dokonana przez

powiernika- R. P. wspominała tylko o należnościach głównych. Nie można zapominać, że owa zwrotna cesja jest czynnością prawną podlegającą wykładni (art. 65 § 2 k.c.) - w tym kontekście istotne może być także późniejsze zachowanie stron (skarżący nie powoływał się np. na egzekwowanie przez powiernika roszczeń o odsetki) - a zgodnie z art. 509 § 2 k.c. co do zasady wraz z wierzytelnością przechodzą na cesjonariusza wszelkie związane z nią prawa, w szczególności roszczenie o zaległe odsetki. Ponadto z punktu widzenia zarzutów względem pozwanej istotna była nie tyle treść umowy zwrotnego przelewu, ile treść zawiadomienia o nim.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji. O odstąpieniu od obciążania powoda kosztami postępowania kasacyjnego poniesionymi przez pozwanego orzeczono zgodnie z art. 102 k.p.c. Wysokość należnych pełnomocnikowi z urzędu powoda kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym ustalono zgodnie z § 8 pkt 8 (stawka minimalna: 10000 zł) w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 18).